

УДК 336.748.12

ІНФЛЯЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА ЇХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ В УКРАЇНІ**Тіверіадська Л.В.***E-mail: Tlyuda@i.ua***Якименко А.М.***E-mail: mawka1997.97@mail.ru**ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»*

Посилення інфляційних тенденцій в економіці та значні негативні соціально-економічні наслідки і проблеми подальшого розвитку економіки України визначили тему даного дослідження. Метою роботи є з'ясування причин посилення інфляційних процесів в Україні, та способи їх подолання. У статті розглянуто інфляційні процеси в Україні за період з 2000 по 2014 роки, динаміку індексу споживчих цін та курсу гривні, соціально-економічні наслідки та причини поглиблення інфляції. Проаналізовано особливості інфляції в Україні за останній період і встановлено, що інфляція є однією з найбільш гострих проблем розвитку економіки країни. Акцентується увага на необхідності державного регулювання інфляційних процесів в період економічної кризи і пошуку ефективної антикризової політики. Визначено пріоритетні заходи та ефективність антиінфляційної політики.

Ключові слова: інфляція, соціально-економічні наслідки інфляції, індекс споживчих цін, причини інфляції, девальвація, антиінфляційна політика

UDC 336.748.12

INFLATIONARY PROCESSES AND THEIR SOCIO-EKONOMIC CONSEQUENCES IN UKRAINE**Tiveriadska L.V.***E-mail: Tlyuda@i.ua***Yakymenko A.M.***E-mail: mawka1997.97@mail.ru**Pridniprovs'ka State Academy of Civil Engineering and Architecture*

Strengthening of inflationary tendencies in the economy and significant negative socio-economic processes and the problem of further development have identified the theme of this research. The aim of this work is determining the reasons of strengthening of inflationary processes in Ukraine and ways of their overcoming. The article deals with inflation over the period from 2000 till 2014, consumer price indices and hryvnia's exchange rate, socio-economic consequences and reasons of the deepening of inflation. The attention is accented on necessity of state regulation of inflation during the economic crisis and looking for an effective anti-crisis policy. Priority activities and the effectiveness of anti-inflationary policies have been identified.

Keywords: Inflation, social and economic consequences of inflation, the consumer price index, the causes of inflation, devolvatsiya, anti-crisis policy

Актуальність проблеми. Інфляція одна з найбільш актуальних проблем сучасності, її називають ворогом суспільства номер один. Вона тісно пов'язана з проблемою зайнятості населення, безробіттям, матеріальним і духовним благополуччям, його добробутом. Головна особливість інфляції полягає в тому, що вона стосується кожного. У світі немає країни, яка б тією чи іншою мірою не зазнала втрат від інфляції. Інфляція - це «тяжка хвороба» економіки з глибокими соціально-економічними наслідками. Її грізні симптоми зафіксовані в господарствах різних економічних систем. Україна не є виключенням. В економіці України інфляція виникла ще в період існування СРСР в 50-60-х роках ХХ ст. і була пов'язана з різким падінням ефективності суспільного виробництва. Але носила вона прихований характер. Через хронічний дефіцит, гроші утрачали свою значимість, навіть при стабільних цінах. Тепер інфляція стала явною, її масштаби наростають. Особливо це відчутно в останній період. Сучасна інфляція відбувається під впливом не тільки грошових, але і не грошових факторів і носить хронічний характер.

Актуальність даної теми зростає у зв'язку з посиленням інфляційних тенденцій в економіці, значними негативними соціально-економічними наслідками та проблемами подальшого розвитку економіки України.

Не зважаючи на тяжкий досвід, отриманий в період гіперінфляції 90-х років в нашій країні, так і не знайдено ефективного методу подолання цієї «тяжкої хвороби». В останні два роки з просуванням світової фінансової кризи в Україну та у зв'язку з надзвичайними внутрішніми проблемами, такими як анексія Криму та війна на Сході країни, інфляція знову набуває загрозового характеру.

Саме тому, сьогодні як ніколи, необхідні своєчасні, рішучі і обґрунтовані дії з боку держави і Уряду, спрямовані на проведення такої антиінфляційної політики, яка б дозволила стримувати високі темпи інфляції і не допустити подальшого руйнування економіки.

Аналіз останніх наукових досліджень. В економічній науці не існує єдиних підходів щодо причин, наслідків і основних напрямів боротьби з інфляцією в умовах ринкової економіки. Дослідженню причин

виникнення інфляції, її динаміці та соціально-економічним наслідкам присвятили свої роботи багато відомих іноземних вчених, зокрема Р. Кембелл, Р.Г. Габбард, Дж. Кейнс, С. Фішер. Явище інфляції серед видатних вітчизняних науковців досліджували: А. Гальчинський, П. Єщенко, В. Прісняков, Т. Ковальчук, М. Коваль, П. Гайдуцький, С. Кораблін та інші. Всі вони досліджували витoki і механізми інфляції, створювали теоретичні концепції та пропонували ефективні методи боротьби з нею. Але інфляція на кожному етапі розвитку систем має свої особливості і чинники впливу. Наукова новизна даного дослідження заключається у аналізі причин поглиблення інфляційного процесу та соціально-економічних наслідків інфляції в Україні на сучасному етапі та визначенню ефективних заходів антиінфляційної політики.

Мета роботи: дослідження причин і соціально економічних наслідків інфляції в Україні в умовах поглиблення загальної фінансової кризи і загострення ситуації в країні у зв'язку з глибокою економічною кризою.

Викладення основного матеріалу дослідження. В економіці інфляція проявляється у вигляді грошових знецінень, дефіциту товарів, послуг, підвищення загального рівня цін на товари, засоби виробництва та послуги, а також девальвацією національної валюти [5. с. 234].

Слід звернути увагу на те, що зростання цін на окремі товари та послуги, не завжди є інфляційним явищем. Оскільки ціни на групи одних товарів чи наданих послуг можуть зростати суттєво, а на групи інших товарів і послуг ціни можуть досить відчутно спадати, при цьому загальний рівень цін може не змінюватись, тоді таке підвищення цін не є інфляційним явищем. Інфляція – це підвищення загального, або середнього рівня цін.

Багато хто вважає, що інфляція пов'язана безпосередньо з емісією грошей і тому завжди носить емісійний характер. Дійсно, у законодавчому порядку грошова емісія обумовлена здійснювати випуск додаткових грошей в обіг [8]. Але інфляційний характер грошова емісія набуває у випадку, коли випуск додаткових грошей спрямовується урядом на покриття державного боргу і фінансування дефіциту бюджету. Якщо ж випуск грошей спрямований на зростання реального обсягу національного виробництва чи уповільнення руху грошей, тоді емісія не є інфляційною.

Через складність та багатогранність інфляційних процесів, дослідникам з різних економічних шкіл не вдається досягти спільної точки зору на причини виникнення інфляції. Економісти давно намагаються з'ясувати причини інфляції, щоб запропонувати ефективні методи боротьби з нею та її негативними соціально-економічними наслідками.

З точки зору монетаристів найважливішою і практично єдиною причиною інфляційного процесу є більш швидке зростання національної грошової маси порівняно із зростанням продукту. Збільшення пропозиції грошей визначається виключно грошово-кредитною політикою держави. За жорстокого монетарного регулювання основними завданнями буде стабілізація цін і рівновага ринкової кон'юнктури. Коли висока зайнятість та економічне зростання будуть забезпечені, то неминуче почне зростати пропозиція грошей та маса їх в обігу, призводячи до підвищення попиту і цін на товарних ринках, а отже, інфляцію. У випадку спрямування монетарної політики на монетизацію бюджетного дефіциту за рахунок емісії грошей, вона перетворюється на інфляційну політику [10, с. 124-126].

Монетарист Мілтон Фрідман вважав, що причини інфляції тісно пов'язані зі зростанням грошової пропозиції, це призводить до підвищення попиту і цін, а зростання цін неминуче притягує за собою інфляцію [20, с. 109].

Згідно з концепцією Дж. Кейнса, інфляція є ланцюгом обставин, процесом, де існує надмірний попит (інфляційний розрив), коли сукупні видатки перевищують обсяг національного продукту. Вчений та його послідовники вважають, що збільшення попиту з боку держави та підприємців призводить до збільшення виробництва та зайнятості. Водночас збільшення попиту населення призводить до інфляції, оскільки цей попит не є виробничим. З огляду на це рекомендують стимулювати приватні та державні інвестиції, проте обмежувати заробітну плату працівників. Дж. М. Кейнс рекомендував знижувати не номінальну, або «грошову» заробітну плату, яка є «непіддатливою» через відчайдушний спротив працівників, а провадити «гнучку інфляційну грошову політику», яка в підсумку призведе до зниження реальної заробітної плати [1, с. 96-98].

Як бачимо, проблема інфляції є доволі дискусійною як у наукових, так і в політичних колах. Представники різних економічних шкіл

причини інфляції тлумачать по-різному, але сходяться на тому, що інфляція – це процес знецінення грошей.

Основним показником за допомогою якого вимірюється інфляція в країні є коефіцієнт інфляції, або індекс споживчих цін, він характеризує загальну зміну цін на товари і послуги у поточному періоді у порівнянні з минулим.

Індекс інфляції показує, наскільки змінилася вартість фіксованого набору товарів і послуг для споживачів у даному періоді стосовно попереднього. Споживчий набір впроваджується централізовано, є однаковим для всіх регіонів України і являє собою набір самих характерних і важливих для домашнього споживання товарів і послуг. В таблиці 1 наведено індекс інфляції в Україні в період з 2000 по 2014 роки.

*Таблиця 1. Індекс інфляції в Україні за період з січня 2000 р. по грудень 2014 р.
(у відсотках до попереднього періоду)*

місяць рік	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	за рік
2000	104,6	103,3	102,0	101,7	102,1	103,7	99,9	100,0	102,6	101,4	100,4	101,6	125,8
2001	101,5	100,6	100,6	101,5	100,4	100,6	98,3	99,8	100,4	100,2	100,5	101,6	106,1
2002	101,0	98,6	99,3	101,4	99,7	98,2	98,5	99,8	100,2	100,7	100,7	101,4	99,4
2003	101,5	101,1	101,1	100,7	100,0	100,1	99,9	98,3	100,6	101,3	101,9	101,5	108,2
2004	101,4	100,4	100,4	100,7	100,7	100,7	100,0	99,9	101,3	102,2	101,6	102,4	112,3
2005	101,7	101,0	101,6	100,7	100,6	100,6	100,3	100,0	100,4	100,9	101,2	100,9	110,3
2006	101,2	101,8	99,7	99,6	100,5	100,1	100,9	100,0	102,0	102,6	101,8	100,9	111,6
2007	100,5	100,6	100,2	100,0	100,6	102,2	101,4	100,6	102,2	102,9	102,2	102,1	116,6
2008	102,9	102,7	103,8	103,1	101,3	100,8	99,5	99,9	101,1	101,7	101,5	102,1	122,3
2009	102,9	101,5	101,4	100,9	100,5	101,1	99,9	99,8	100,8	100,9	101,1	100,9	112,3
2010	101,8	101,9	100,9	99,7	99,4	99,6	99,8	101,2	102,9	100,5	100,3	100,8	109,1
2011	101,0	100,9	101,4	101,3	100,8	100,4	98,7	99,6	100,1	100,0	100,1	100,2	104,6
2012	100,2	100,2	100,3	100,0	99,7	99,7	99,8	99,7	100,1	100,0	99,9	100,2	99,8
2013	100,2	99,9	100,0	100,0	100,1	100,0	99,9	99,3	100,0	100,4	100,2	100,5	100,5
2014	100,2	100,6	102,2	103,3	103,8	101,0	100,4	100,8	102,9	102,4	101,9	103,0	124,9

Джерело складено авторами на основі даних [18]

Після гіперінфляції яку Україна пережила у 1991-1993 роки, коли індекси інфляції склали 290% - 10155% відповідно, 2000 рік став першим роком реального економічного зростання +6,3% [18]. Такого результату вдалося досягти завдяки чинникам, які були закладені у попередньому періоді, а саме зростання внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, підвищення доходів підприємств, зростання цінової конкурентоспроможності країни. Індекс інфляції на цей період становив – 125,8%.

Так, у 2000 році експорт товарів та послуг збільшився на 18,8%, що склало 18,1 млрд. дол., а імпорт відповідно – на 18,2: і 15,3 млрд. дол. [15, с. 6]. Але не зважаючи на всі позитивні моменти у другому кварталі

2001 року та на протязі 2002 року темпи економічного зростання значно уповільнилися і сягнули позначки 105,2%. Хоча на цей час в країні була дефляція на рівні 99,4%, яка пояснюється зваженою монетарною політикою та високим сальдо платіжного балансу (більш ніж 3 млрд. дол. на рік), які нейтралізували можливий інфляційний сплеск.

З початку 2003 р. уряд розпочав «боротьбу з дефляцією», що спричинило зростання споживчих цін до рівня 108,2%. На протязі року бюджетний дефіцит досяг рівня 2% ВВП, що по суті, в середині листопада, стало однією з причин кризи ліквідності на міжбанківському ринку. Зростання світових цін на метал на фоні зростання попиту на продукцію металургії у середині країни також додало динаміки темпам інфляції [9, с. 24].

З 2006 року інфляція в країні почала зростати і склала 11,6 %, у 2007р. – 16,6%, у 2008р. – 23%, при цьому індекс споживчих цін в 2008 році складав 22,3%, індекс цін виробників промислової продукції – 123,0%. Важливо звернути увагу на те, що інфляційні процеси до 2008 року супроводжувалися стабільним курсом гривні щодо твердих валют світу, а кінець 2008 року ознаменувався обвалом курсу гривні і кризою фінансово-банківської сфери [4, с.7]. Україна мала один з самих негативних соціально-економічних результатів у порівнянні з іншими країнами, що супроводжувався у 2008 році інфляцією 22,3 % порівняно з 16,6% у 2007 році; від'ємним сальдо зовнішньої торгівлі; відтоком капіталу; валютними боргами, що підвищили попит на іноземну валюту, тиснули на курс гривні. Окремим фактором, що прискорював інфляційну динаміку, був стрімкий розвиток кредитування, яке у квітні 2008 року сягнуло 74,7% у річному вимірі.

Протягом всього 2009 року спостерігалася стійка тенденція до зниження інфляції (з 22,3% до 12,3%). Основними факторами виступали зниження світових цін на товарних ринках, стиснення зовнішнього і внутрішнього попиту, що сформувало значний негативний розрив ВВП вже на початку року. Додатковими чинниками, стримуючими інфляцію, виступали високий врожай 2009 року, а також адміністративне регулювання окремих цін та тарифів на послуги, яке вступало у протиріччя з економічною доцільністю та взятими Урядом зобов'язаннями що до їх встановлення на відповідному рівні. Але не дивлячись на це, інфляція не знизилась до однозначних рівнів

внаслідок проведення стимулюючої фіскальної політики у першій половині 2009 року та ефекту переносу від девальвації гривні на ціни, що мав місце як в кінці 2008 року, так і протягом перших трьох кварталів 2009 року. Підтвердженням цього є базова інфляція, яка протягом року перевищувала річні темпи росту ІСЦ хоча і знизилась у річному вимірі з 21,3% до 14,9%. Додатковим чинником, який не давав знижуватись інфляції у повній мірі були високі інфляційні очікування, що генерувались високим ступенем невизначеностей в політиці та економіці, в першу чергу пов'язані зі значним дефіцитом бюджету та відсутністю джерел його покриття, а також низькими темпами відновлення довіри до банківської системи [2].

У 2010 році в Україні вперше одночасне зростання ВВП перевищило бюджетні прогнози, а інфляція була нижчою, ніж очіувалося, реальний показник був кращим на 4% (при прогнозі 13,1% інфляція склала 9,1%). Вперше з 2003 року річна інфляція знизилася до однознакового рівня. Це відбулося за вдяки зменшенню темпів зростання індексу споживчих цін внаслідок цінової корекції на окремих продовольчих ринках та застосування адміністративного впливу обмеження подальшого зростання цін. Причиною зниження індексу цін виробників стало зниження цін у виробництві електроенергії, води і газу. Місцеві органи влади утрималися від чергового підвищення тарифів на ЖКГ, яке очіувалося громадськістю, що призвело до уповільнення темпів зростання адміністративної компоненти не базової інфляції, повільне відновлення кредитного процесу також стримувало інфляційний тиск.

Протягом 2011-2013 років спостерігається тенденція зниження показників інфляції, особливо у 2012 році індекс споживчих цін знизився на 0,2% порівняно з попереднім роком (уперше з 2002 року). Основним чинником низхідної динаміки індексу споживчих цін у 2012 році стало здешевлення продовольчих товарів на 2,9% завдяки високому рівню пропозиції на внутрішньому продовольчому ринку, забезпеченому за рахунок високого врожаю плодоовочевої продукції в 2011 - 2012 роках та розвитку інфраструктури зберігання і реалізації продовольчих товарів. Це спричинило здешевлення сирих продуктів на 4,6%. Істотний вплив на зниження темпів інфляції мало також стримування тарифів на послуги, котрі регулювались адміністративно [16, с. 9].

Реалізація накопичених в останні роки макроекономічних дисбалансів призвела до стрімкого зростання інфляції в 2014 році до 24,9%, що обумовилося девальвацією гривні в умовах зниження валютних надходжень та наростання панічних настроїв через військовий конфлікт на Сході України.

Вагомою адміністративною складовою (6,6 в.п.) інфляції через старт процесу приведення тарифів у сфері житлово-комунального господарства до рівня покриття їх собівартості. Базова інфляція, яка тривалий час залишалася на близькому до нуля рівні, у 2014 році зросла до 22,8%, обумовивши 10,8 в. п. внеску в загальну споживчу інфляцію. Ціни на продукти харчування з високим ступенем оброблення зросли на 27%, зокрема через подорожчання енергоносіїв, вплив курсового чинника та вторинних ефектів від підвищення цін на сирі продукти.

Вузька базова інфляція, відображаючи подорожчання непродовольчих товарів, значна частка яких імпортовані, за підсумком року становила 25,3%. Небазова інфляція підвищилася до 27,2% за рік. Зростання адміністративно регульованих цін становило 30,4% за рік, переважно за рахунок підвищення тарифів у сфері житлово-комунального господарства – на 34,3% за рік (3,8 в. п. – внесок в інфляцію). Здешевлення нафти на світових ринках лише частково компенсувало вплив девальвації на вартість палива, яка за звітний рік підвищилася на 60,7% [2].

У результаті проведеного аналізу індексу інфляції можна зробити висновки, що на сьогодні для національної економіки все ще актуальною залишається боротьба із загальним зростанням цін та його негативними соціально-економічними наслідками.

Основними соціально-економічними наслідками інфляції майже завжди є перерозподіл національного доходу і багатства між різними групами суспільства, економічними і соціальними інститутами довільним і не прогнозованим чином. В результаті росту цін відбувається зниження конкурентоспроможності національних товарів, внаслідок чого зростає імпорт і зменшується експорт, банкрутують національні виробники, росте попит на більш стабільну іноземну валюту, посилюється відтік капіталів за кордон, а це сприяє зниженню політичної стабільності у суспільстві, зростає соціальна напруженість [11, с. 23].

Головним негативним соціальним наслідком інфляції є перерозподіл багатства і доходів, особливо якщо вони не індексуються, а кредити видаються без урахування індексу цін. Важкі соціальні наслідки інфляції виявляються також у зниженні реальних доходів громадян. Інфляція призводить до зниження реальних доходів населення, тоді коли динаміка зростання номінальних доходів відстає від динаміки інфляційного процесу (табл. 2).

Незважаючи на позитивні показники зростання номінальної заробітної плати в Україні за досліджуваний період, говорити про високий рівень життя її населення не доводиться, оскільки показники реальної заробітної плати мають надто повільні тенденції до зростання. Як видно з даних табл. 2, реальні доходи відчутно падали у 2008, 2009 і 2014 рр., що пояснюється високим рівнем інфляції 22,3%, 12,3% і 24,9% відповідно.

Таблиця 2. Динаміка номінальної та реальної середньої заробітної плати в Україні протягом 2000-2014рр. [18]

Рік	Номінальна середня заробітна плата, грн.	Реальна середня заробітна плата, у % до попереднього року
2000	230,13	99,1
2001	311,08	119,3
2002	376,38	118,2
2003	462,27	115,2
2004	589,63	123,8
2005	806,19	120,3
2006	1041,47	118,3
2007	1351,14	112,5
2008	1806,40	106,3
2009	1906,00	90,8
2010	2239,00	110,2
2011	2633,00	108,7
2012	3025,00	114,4
2013	3265,00	108,2
2014 ¹	4012,00	93,5

Починаючи з січня 2014 року, дані наведено без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополя

Особливо небезпечна інфляція для осіб із фіксованими доходами (пенсіонерів, утриманців, державних службовців). В умовах інфляції доходи учасників виробництва зростають, а одержувачі трансфертних виплат втрачають частину доходу, оскільки номінальні ставки пенсій та інших соціальних виплат часто не індексуються або це відбувається із запізненням і не компенсує зростання цін [12, с. 45].

Інфляція послабляє позиції владних структур. Прагнення державних органів одержати за допомогою емісії додаткові засоби для рішення невідкладних завдань має своїм наслідком ріст невдоволення,

посилення тиску з боку різних соціальних груп з метою збільшення заробітків, одержання додаткових пільг і субсидій. Знижується довіра до програм і заходів, що намічаються і проводяться урядом. Реакція населення на погіршення умов на споживчому ринку, у виробництві приймає нерідко досить гострі форми.

Особливої уваги заслуговує вплив інфляції на зовнішньоекономічні зв'язки. Він проявляється здебільшого через падіння курсу національної валюти. В результаті купівельна сила грошей на внутрішньому ринку приходиться до курсу національної валюти. Державне регулювання валютних відносин призводить до формування ринкового і офіційного курсів. Розбіжності курсів валют посилюють спекуляції на валютних ринках, стримують приплив іноземних інвестицій в економіку країни, погіршується платіжний баланс країни і її валютне становище.

За аналізований період найбільші коливання валютного курсу гривні щодо долара США, євро та російського рубля відбувалися у 2005, 2008, 2009 та 2011 роках, але рекордне падіння гривні відбулося у січні-лютому 2014 р., внаслідок якого курс оновив історичний мінімум – 11,5 грн./дол. США. [18].

Фактори, які впливають на валютний курс, можна поділити на дві групи:

1. Кон'юнктурні або тимчасові, які зумовлені коливанням ділової активності, політичними і військово-політичними обставинами, прогнозами, ажютажем тощо. До таких факторів відносяться: внутрішня соціальна нестабільність, політична ситуація, зміна представницької влади та рівень довіри до неї з боку суб'єктів ринку, участь у воєнних діях, кон'юнктура світового ринку, психологічні фактори.

2. Структурні або довгострокові. До них належать:

– рівень інфляції – чим вищі темпи інфляції в країні, тим нижчий курс державної валюти;

– зростання обсягу національного доходу, який зумовлює підвищення попиту на іноземні товари. Водночас товарний імпорт може збільшувати вплив іноземної валюти;

– стан платіжного балансу – активний платіжний баланс сприяє підвищенню обмінного курсу національної валюти, оскільки при цьому збільшується попит на неї з боку зовнішніх боржників і навпаки,

пасивне сальдо платіжного балансу породжує тенденцію до зниження курсу національної валюти;

– діяльність на валютних ринках та здійснення спекулятивних валютних операцій. Якщо курс національної валюти має тенденції до зниження, то банки і фірми завчасно продають її на більш стійку валюту, тим самим погіршують позиції ослабленої національної валюти;

– рівень довіри до валюти на національному та світовому ринках, який визначається економічною та політичною ситуацією в країні, станом економічного зростання, інфляційними процесами, купівельною спроможністю валюти, співвідношенням попиту і пропозиції валюти та перспективами їх співвідношення;

– валютна політика, яка визначає державне регулювання валютного курсу спрямована на його підвищення або зниження, виходячи із завдань валютно-економічної політики держави;

– рівень розвитку фондового ринку, який виступає конкурентом валютного ринку [10, с. 270-272].

Однією з основних причин обвальної девальвації гривні на початку 2014 р. називають політичні причини – озброєне протистояння на майдані та зміна уряду, що вкрай негативно позначилося на економічній діяльності країни. Зміна влади в країні, недовіра населення до політиків і центрального банку, спровокували високі інфляційні очікування українців, які скуповують продукти харчування у великих кількостях, що ще більше розганяє інфляцію. На тлі інфляційних очікувань багато товаровиробників і ритейлерів необґрунтовано (спекулятивно) підвищують ціни.

Беззастережне прийняття новим керівництвом країни вимоги МВФ про вільне курсоутворення гривні також сприяло девальвації гривні у 2014 році. У попередні роки офіційний курс гривні утримувався НБУ на одному рівні (близько 8 грн./дол) – це з одного боку стримувало девальвацію, але з іншого – говорить про те, що курс гривні давно штучно утримувався, тому перехід на плаваючий курс спровокував падіння вартості гривні. Ще однією з причин зниження вартості національної валюти стало те, що НБУ, латаючи бюджетні діри, почав емітувати гривню не тільки шляхом «друкування» банкнот, а й у вигляді незабезпечених безготівкових коштів, які спрямовувалися як на підтримку ліквідності банків (рефінансування за підсумками року – 210

млрд. грн.), так і на фінансування дефіциту держбюджету шляхом придбання ОВДП (загалом протягом року на суму понад 160 млрд. грн.) [3, с. 38]. Частково зазначені кошти використовувались фінустановами на виплату депозитів населення, яке в умовах стрімкого падіння вартості гривні почало масово забирати вклади, а отриману готівку намагалися конвертувати в більш надійну валюту, збільшуючи тим самим попит на неї та, відповідно, знижуючи вартість національної грошової одиниці.

Подальше загострення ситуації в східних регіонах України посилило негативний вплив на стан економіки та грошово-кредитного ринку, що призвело до падіння ВВП (за III квартал 2014 року порівняно з III кварталом 2013 року (в постійних цінах 2010 року) становила «мінус» 5,1%), погіршення очікувань економічних агентів та посилення впливу негативних чинників на економічну поведінку бізнесу та населення, спровокувало ще більше знецінення гривні. Вже наприкінці року офіційний курс гривні склав 15,76 грн/дол. США [3, с. 170]. Застосування Національним банком адміністративних заходів, у тому числі тимчасових обмежень щодо купівлі-продажу валюти, посилення контролю за поверненням експортної виручки в Україну, обов'язкового продажу її більшої частини тощо, можуть створити передумови для укріплення курсу гривні у короткостроковій перспективі. Відмовлення від адміністративних інструментів регулювання на валютному ринку доцільне лише в разі стабілізації ситуації на Південному Сході України.

Висновки. Як бачимо, інфляція – це складний багатопрофільний процес, її наслідки завдають серйозної шкоди економіці країни та її населенню. Інфляційні процеси в Україні за досліджуваній період відбувалися за різних причин, як зовнішніх так і внутрішніх. Зокрема, це дефіцит бюджету, зростання державного боргу, надмірна емісія грошей, монополізація виробництва, незбалансованість інвестицій, загострення соціально-політичної ситуації в країні тощо. До негативних наслідків інфляційних процесів можна віднести зниження реальних прибутків населення, знецінення заощаджень населення, втрата зацікавленості виробників у створенні якісних товарів, високий рівень інфляційних очікувань. Виснажені міжнародні резерви, підвищений попит на іноземну валюту як наслідок панічних настроїв населення у зв'язку з невизначеністю результату перебігу воєнних дій на Донбасі, згортання торговельних зв'язків з Росією та падіння експортної виручки призвели

до значної девальвації національної валюти. Ці обставини створили додатковий тиск на курс національної валюти через канал очікувань.

За умов, які склалися у вітчизняній економіці, керування інфляцією є найважливішою проблемою грошово-кредитної і економічної політики взагалі. При всій значущості скорочення державних витрат, поступового зменшення грошової емісії необхідне проведення широкого комплексу антиінфляційних заходів. Заходи антиінфляційного регулювання інфляції в Україні такі:

- розробка та втілення в життя комплексних державних програм розвитку економіки, в першу чергу галузей і підприємств, які сприяють становленню конкурентного, високотехнологічного та наукомісткого виробництва;

- проведення послідовної антимонопольної політики та створення широкої мережі економічної інформації для підприємств;

- посилення стимулів виробничого накопичення, включаючи субсидії, що здатні підтримати процес накопичення коштів у підприємств та населення;

- зміна структури виробничих фондів з метою розширення виробництва товарів народного споживання, тобто створення умов для переливу капіталу з однієї до іншої галузі суспільного виробництва;

- стимулювання кредитної та інвестиційної діяльності банків та обмеження покриття дефіциту коштів за рахунок банківського кредиту;

- вдосконалення податкової системи; особлива увага регулюючій ролі податків;

- підвищення ефективності грошово-кредитної політики, яка повинна забезпечити тісний взаємозв'язок усіх елементів ринкового механізму товарно-грошових відносин [19].

Отже, найбільшій ефективності проведення антиінфляційної політики можна досягти лише за умов комплексного використання всіх можливих способів боротьби з інфляцією. Інфляційні процеси та економічні кризи не минули жодної країни, проте навіть найважчі з них зазвичай завершувалися оновленням економіки та її зростанням. Україні необхідно використовувати той досвід і методи, які допомогли вийти іншим країнам з кризи і подолати інфляцію, але з врахуванням особливостей національної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Александрова М.М., Маслова С.О. Гроші. Фінанси. Кредит.: Навчально-методичний посібник. – К.: ЦУЛ, 2002.
2. Аналіз інфляції. Офіційний сайт Національного Банку України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
3. Бюлетень НБУ грудень 2014 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.
4. Гальчинський А. Основи кейнсіанської моделі регулювання економічного циклу. // Вісник НБУ, 2009, №1, с.5.
5. Гальчинський А. Теорія грошей: Навч.- метод. посібник. -К.: Основа, 1998.
6. «Економікс», Кемпбелл Р. Макконнел, Стенлі Л.Брю, К. 1993. с. 132-133.
7. «Економікс», С.Фішер, Д. Дорнбуш, Р. Шмалензі, М. 1993. с. 187-188.
8. Закон України «Про Національний банк України» від 20.05.1999р. №679-XIV.
9. Комар Т. В. Фінансові аспекти впливу інфляції на економічне зростання / Науковий вісник: Фінанс, банки, інвестиції, №1, 2011р., ст.21-28
10. М.І. Савлук, А.М. Мороз, та ін.; Гроші та кредит: підручник / За заг. ред. М.І. Савлука. – К.: КНЕУ, 2001. – 602с.
11. Марцин В. С. Інфляційні процеси, причини їх виникнення та шляхи подолання в Україні // Регіональна економіка. – 2012. – №1. – С. 21-29.
12. Марцин В. С. «Економіка розвитку» (Economics of Development), № 1(65), 2013. С. 42-48.
13. «Основи економічної теорії», А.Гальчинський, П. Єщенко, К 1995 с. 192-193.
14. «Основні чинники та фактори інфляції в Україні», Ковальчук Т., Коваль М., «Фінанси України», 2008.с. 145
15. Паливода К.В. Реальний стан економіки України: без інвестиційне зростання / К.В. Поливода//Фондовий ринок. – 2007. - №46. – С. 2-8.
16. Петрик О. Інфляція в Україні та її прогнозування в Національному банку // Вісник Національного банку України. – 2012. – №5. – С. 8-12.
17. Прісняков В. «Про зв'язок інфляції та монетарної маси», «Фінанси України», №4 2008 с. –154-155
18. Сайт Державного комітету статистики. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.
19. Сменковський А. Інфляція та економічне зростання : статистичний вимір // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5-6. – С. 45-54.
20. Фридман Милтон. Количественная теория денег / Фридман Милтон. – М.: Дело, 1996. – 109 с.